

Iniciativy informatiky pro občany

Otázky k sociální kartě

Odborné technické a procesní otázky nejen IIO k zavedení takzvané "Sociální karty"

Autor / předkládá:	Iniciativa informatiky pro občany
Datum dokumentu:	Verze 2 ze dne 10.5.2011 (Stav: Ke zveřejnění; k projednání)
Určeno pro:	Ministra práce a sociálních věcí; náměstka MPSV; Výbor pro sociální politiku PSP; Sociální a zdravotní výbor Senátu; ICT Unie ke zveřejnění; NRZP a ostatní odborná veřejnost
Na vědomí.	
Poznámky:	Dokument je určen ke zveřejnění výhradně v úplném znění

Ministerstvo práce a sociálních věcí připravuje koncept identifikačního a zejména platebního média pro občany vstupující do jakékoliv části sociálního systému s názvem "Sociální karta". Obecně se dá s modernizací administrativy sociálního systému více než souhlasit.

Otázky k sociální kartě a souvisejícím technologiím

Oprostěme se nyní od filozofických a právních problémů jednotného technického prosociálního média.

Pokládáme jménem občanů a tedy jménem klientů služeb veřejné správy; pokládáme jménem politiků a tedy jménem těch, kdo budou o výsledné podobě rozhodovat; pokládáme jménem odborníků v oblasti IT a tedy jménem těch, kteří budou pomáhat při realizaci celého systému následující technické otázky:

- 1) Jedním z důvodů zavedení sociální karty je zpřehlednění a konsolidace dat vedených státními informačními systémy o příjemcích a klientech sociálního systému. Proč v tuto chvíli přidávat i platební funkce?
- 2) Jak je to s architekturou a provozními specifikacemi informačního systému pro sociální karty?
- 3) Má ministerstvo procesní analýzu?
- 4) Je si ministerstvo vědomo, že může narušovat rovnou hospodářskou soutěž vznikem "Sociální banky"?
- 5) Není sociální karta nepřijatelným zásahem do technologie platebních transakcí?
- 6) Jak chce technicky MPSV sledovat takzvaný "účel" této sociální karty jako platebního média?

- 7) Kdo bude obchodníkům kompenzovat náklady spojené s implementací nějakého systému?
- 8) Jak bude ministerstvo postupovat v případech, kdy obchodník bude brát běžné platební karty, ale nikoliv sociální kartu? Je si vědomo technologické a věcné diskriminace?
- 9) Kdo a jakým způsobem bude vydávat a kontrolovat seznam zboží, služeb a komodit, které lze hradit ze sociální karty a to podle druhu dávek na kartu přiznaných?
- 10) Kde a jakým způsobem bude zveřejněn seznam oprávněných položek zboží a služeb, které je možné hradit sociální kartou?
- 11) Jak bude občan sociální kartou skutečně platit?
- 12) Pokud bude mít držitel sociální karty více účelových dávek, jak při platbě rozliší jednotlivé účely?
- 13) Jak bude přesně technicky i procesně vypadat sledování jednotlivých nákupů a položek placených sociální kartou?
- 14) Neuznání platby kartou u obchodníka se rovná nevyplacení dávky pro daný účel. Jak bude tato věc řešena procesně s pohledu správního práva?
- 15) Mnoho typů zboží má více alternativ. Jak bude zajištěno to, aby stát nediskriminoval, nebo naopak neupřednostňoval určité výrobce a výrobky?
- 16) Jak chce Ministerstvo řešit problematiku zastupitelnosti při platbě sociální kartou?
- 17) Jak se bude řešit použití sociální karty pro nezletilé děti?
- 18) Od jakého věku bude nezletilé dítě mít sociální kartu?
- 19) Jak bude řešena problematika více účelových dávek?
- 20) Jak bude prostřednictvím sociální karty vyplácen důchod?
- 21) Bude i důchodce sledován při nákupech sociální kartou až do úrovně jednotlivých položek?
- 22) Kde uvidí držitel sociální karty veškeré o něm a o jeho nákupech shromažďované informace?
- 23) Jak bude řešeno poskytnutí kopie průkazu zdravotně postiženého, když z jakékoliv platební karty se nesmí pořizovat obrazová, či jiná kopie?
- 24) Kde si bude moci kdokoli ověřit pravost a platnost průkazu zdravotně postiženého?
- 25) Kdo všechno na straně státu a veřejné správy bude mít přístup k informacím o pohybech na sociální kartě? Jak to bude zabezpečeno a ošetřeno procesně a právně?

Podrobnější rozbor otázek

1. Jedním z důvodů zavedení sociální karty je zpřehlednění a konsolidace dat vedených státními informačními systémy o příjemcích a klientech sociálního systému. Proč v tuto chvíli přidávat i platební funkce?

Rozumíme potřebě sjednocení dat a informačních systémů v sociální oblasti. Je nutné si otevřeně přiznat, že efektivizace informační podpory sociálního systému je příšerná. Z tohoto pohledu vítáme aktivity ministerstva, kdy chce konečně postavit "Jednotný informační systém", což je mimochodem myšlenka mnoho let stará. Je nutné a účelné sjednotit systémy a data. Je účelné modernizovat doklad o příslušnosti k sociálnímu systému. Nicméně domníváme se, že již tato fáze projektu sociální karty je velice složitá a ministerstvo se s ní bude technicky a procesně poměrně potýkat. Proč tedy nerozdělit projekt na dvě fáze a funkce platebního média odložit, až bude v první fázi projektu všechno jasné? Domníváme se, že od prvního okamžiku zavádět tuto kartu a související technologie pro platební transakce by mohlo být až příliš problematické. Neuvažuje ministerstvo o rozdělení této aktivity do dvou (alespoň dvou) fází?

2. Jak je to s architekturou a provozními specifikacemi informačního systému pro sociální karty?

Celý nový informační systém se svojí robustností bude rovnat národním kartovým centrům. Nejen kvůli rozsahu vedených informací, ale zejména kvůli snaze ministerstva sledovat a hlídat účely čerpání peněz ze sociální karty, pokud tato bude i platební kartou. Podle závazných norem musí být nejprve k dispozici architektura a provozní řády systému a teprve poté musí být transparentně vybrán jeho provozovatel, což ovšem nic nemění na roli a povinnostech ministerstva jako správce. Nový informační systém bude ze své podstaty informačním systémem veřejné správy a systémem shromažďující ta nejcitlivější data o skoro každém z nás. Přesto, kromě jakýchsi obecných zmínek se zatím o architektuře, procesingu a provozních podmínkách takového systému nic neví a ministerstvo je v této oblasti spíše skoupé. Kdy bude veřejnost znát veškeré technologické, architektonické a procesní podrobnosti týkající se tohoto systému?

3. Má ministerstvo procesní analýzu?

U nasazování tak velkých systémů je obvyklá procesní a architektonická analýza. Má ji ministerstvo a kde je veřejně přístupná? Bude ministerstvo postupovat zcela transparentně a dle všech závazných právních předpisů a dalších norem pro ISVS? Má ministerstvo v této procesní analýze soupis nutných legislativních změn (zákon o bankách, zákony týkající se platebního styku, obchodní zákoník, zákon o ochraně osobních údajů, apod.)? Je ministerstvo připraveno tyto legislativní změny předložit a kdy?

4. Je si ministerstvo vědomo, že může narušovat rovnou hospodářskou soutěž vznikem "Sociální banky"?

Podle navrhovaného principu se vytvoří několik milionů virtuálních účtů s elektronickými platebními nástroji ve formě platebních karet. Tím se prakticky zřizuje státem garantovaná a provozovaná "Sociální banka" s některými funkcemi a možnostmi finančního bankovního ústavu. Jistě se najde hned několik držitelů bankovní licence podle zákona o bankách, kteří tento princip mohou účinně napadnout jako zásah do volné soutěže a ze strany státu i zásah do podnikání v této oblasti. Je na takový spor MPSV připraveno? Má ty argumenty proti takovým sporům? Jsou natolik silné, aby obstáli i před případným rozhodováním soudů, nebo v Bruselu?

5. Není sociální karta nepřijatelným zásahem do technologie platebních transakcí?

Podle některých odborníků nelze pustit provozovatele budoucího systému sociální karty jako takřka "Sociální banku" do technologie a infrastruktury platebních transakcí. Od Národního kartového centra, až po jednotlivé obchodníky a provozovatele POST služeb terminálů, nikdo nebude pravděpodobně chtít takto neprůhledný systém vpustit do technologie, zabezpečení a infrastruktury používané v současnosti.

6. Jak chce technicky MPSV sledovat takzvaný "účel" této sociální karty jako platebního média?

V současné době neexistuje žádná legální možnost, jak u nákupů učiněných platební kartou sledovat a zaznamenávat jednotlivé položky nákupu. Kartové centrum předá pouze identifikační údaje o transakci a celkovou cenu nákupu. Neexistuje ani technický způsob, jak by obchodníci předávali informace o konkrétních položkách při nákupech (není ani konsolidováno názvosloví u položek, natož pak jejich účel). Tedy - záměr je jasný a lze s ním obecně souhlasit, avšak je v tuto chvíli ve sféře obchodů nerealizovatelný.

7. Kdo bude obchodníkům kompenzovat náklady spojené s implementací nějakého systému?

Pokud bude návrh schválen a obchodníci budou poskytovat ministerstvu detailní informace o jednotlivých položkách nákupů hrazených sociální kartou, bude to znamenat nejen ohromnou změnu legislativy a přístupu k informacím, ale také i nutnost u koncových obchodníků zavádět poměrně sofistikované systémy, které by dokázaly jednoznačně identifikovat konkrétní položky nákupů a tyto informace odesílaly do kartového centra a provozovateli IS sociální karty. Odmyslíme-li si fakt, že k přenosu takových dat NESMÍ být využita přenosová síť běžných platebních transakcí s kartovými centry, jak konkrétně to bude vypadat na straně obchodníka? Jaké bude muset splňovat technické a věcné povinnosti? A kdo a z čeho obchodníkovi bude hradit náklady spojené s implementací a provozováním tohoto systému?

8. Jak bude ministerstvo postupovat v případech, kdy obchodník bude brát běžné platební karty, ale nikoliv sociální kartu? Je si vědomo technologické a věcné diskriminace?

Pokud bude obchodník brát běžné platební karty, ale z některého důvodu mu nebude umožněno, aby se v jeho obchodě platilo touto novou sociální kartou, co s tím bude ministerstvo dělat? Nejedná se pak o diskriminaci určitých zákazníků, jestli již dnes si obchodník nemůže vybrat, které platební karty brát bude a které nikoliv, pokud jejich provozovatelé plní povinnosti stanovené danou legislativou?

9. Kdo a jakým způsobem bude vydávat a kontrolovat seznam zboží, služeb a komodit, které lze hradit ze sociální karty a to podle druhu dávek na kartu přiznaných?

Od počátku ministerstvo říká, že na sociální kartě budou veškeré dávky sociálního systému. Jakým způsobem bude fakticky prováděno sdělování těch položek zboží a těch služeb, které se budou dávat v souvislosti s adresností jednotlivých dávek prostřednictvím sociální karty hradit? Jakým způsobem o tom budou informováni obchodníci a společnosti, kde bude moci občan sociální kartu uplatnit jako platební médium?

10. Kde a jakým způsobem bude zveřejněn seznam oprávněných položek zboží a služeb, které je možné hradit sociální kartou?

U účelových dávek poskytovaných na sociální kartě se předpokládá sledování nákupu podle daného účelu. Jakým způsobem se držitelé respektive příjemci dávek dozví o konkrétních obchodech a konkrétních položkách, které budou moci kartou platit? A kdo a na základě čeho o tom bude vlastně rozhodovat?

11. Jak bude občan sociální kartou skutečně platit?

Počítá se s tím, že takzvaná sociální karta bude fungovat i jako platební karta a příjemce dávek ze sociálního systému s ní bude moci nakupovat zboží nebo služby. Například v oblasti sociálních služeb si tento model lze jistě představit. Nicméně je nutné vyřešit i případy, kdy si bude příjemce chtít nakoupit zboží v běžném obchodě, a to zejména takové, které souvisí s účelem jemu přiznaných dávek. Jakým způsobem ale bude skutečně v obchodě daná platební transakce probíhat? Pokud bychom použili ekvivalent běžné platební karty, bude nutné vyřešit a vysvětlit řadu aspektů. Jak se bude platba autorizovat ze strany příjemce? Bude ověření autorizace prováděno podpisem, nebo číselným PINem? Bude se postupovat obvyklým způsobem jako při platbě jinou kartou?

12. Pokud bude mít držitel sociální karty více účelových dávek, jak při platbě rozliší jednotlivé účely?

Představme si situaci, kdy držitel sociální karty bude pobírat více jednoznačně účelových dávek. Bude nakupovat zboží, které se v jednom nákupu týká obou účelů. Jak daný účel rozliší a stanoví tak dávku, z níž se má daná věc hradit?

13. Jak bude přesně technicky i procesně vypadat sledování jednotlivých nákupů a položek placených sociální kartou?

Jakým konkrétním způsobem se budou tedy sledovat jednotlivé položky? Připomeňme, že řada právních předpisů, které by kvůli tomu bylo nutné změnit, takové funkce platební karty doslova zapovídá. Ani jsme dosud neslyšeli nic o architektuře řešení, nehledě na fakt, že celý tak robustní informační systém musí mít veřejná a jasná pravidla.

14. Neuznání platby kartou u obchodníka se rovná nevyplacení dávky pro daný účel. Jak bude tato věc řešena procesně s pohledu správního práva?

Pokud nebude z nějakého (byť správného) důvodu u obchodníka, či poskytovatele služeb uznána platba kartou, bude se fakticky jednat o zadržení dávky. To s sebou nese řadu dalších aspektů a to zejména správního charakteru. Má k těmto věcem ministerstvo správní analýzu? Ví, jak bude v těchto případech postupovat? A pokud se ukáže neoprávněnost zásahu do práv příjemce dávky, kdo ponese správní a právní odpovědnost?

15. Mnoho typů zboží má více alternativ. Jak bude zajištěno to, aby stát nediskriminoval, nebo naopak neupřednostňoval určité výrobce a výrobky?

U každého výrobku jsou vždy doslova desítky alternativ, od různých výrobců, různé velikosti balení, apod. Jak se transparentně zajistí, aby stát v nějakém seznamu povolených položek nediskriminoval, nebo naopak neupřednostňoval určité výrobky a určité výrobce? Kdo bude mít nad tímto zásahem do volného trhu kontrolu a jak bude prováděna?

16. Jak chce Ministerstvo řešit problematiku zastupitelnosti při platbě sociální kartou?

Dnes zcela běžný model, kdy některé úkony, zejména za osoby se zdravotním postižením, nebo za důchodce, vykonává někdo jiný, se také v této oblasti musí zohlednit. Je pochopitelně nežádoucí nutit příjemce k tomu, aby každý jednotlivý úkon platební kartou prováděl on sám fyzicky. Například nakupování i zboží a služeb souvisejících s účelem jeho dávek v současné době může běžnými způsoby za něj provádět jeho manželka nebo asistent, nebo jiná blízká osoba. Je to naprosto běžné a bude tuto možnost nutno zachovat i v budoucnu. Jakým způsobem chce tyto případy ministerstvo řešit? Jak umožní svobodnou a flexibilní volbu, kdo daný úkon se sociální kartou za příjemce provede, jestliže ten toho z jakéhokoliv důvodu není v danou chvíli sám schopen? Jakým způsobem bude ověřována totožnost příjemce dávky, jestliže s jeho sociální kartou bude manipulovat někdo jiný? Připomínáme, že na sociální kartě bude také fotografie a údaje vedoucí k identifikaci příjemce. Nicméně je nesporné, že Ministerstvo prostě musí umožnit určitou manipulaci i osobám, které si v danou chvíli příjemce svobodně vybere a které tedy vystupují v jeho zájmu a jeho jménem.

17. Jak se bude řešit použití sociální karty pro nezletilé děti?

Jestliže faktickým držitelem sociální karty bude i nezletilé dítě (neboť může být součástí sociálního systému, i když za něj vystupují osoby zletilé), jakým způsobem bude řešena autorizace úkonů k této sociální kartě? Je přeci nesporné, že i u nezletilých dětí bude nutno zachovat jistou formu autonomie.

18. Od jakého věku bude nezletilé dítě mít sociální kartu?

Otázka je jasná vzhledem k tomu, že nezletilé dítě sice nemůže být samo příjemcem dávky sociálního systému, ale zcela jistě může být a mnohdy i je držitelem průkazu zdravotního postižení. A v neposlední řadě také čerpá sociální služby. A když už jsme u toho, jak bude řešena fotografie dítěte na sociální kartě? Vzhled dítěte se s růstem překvapivě mění a bude tedy nutné velmi často a velmi neefektivně měnit kartu.

19. Jak bude řešena problematika více účelových dávek?

Bude velmi častá situace, kdy držitelem sociální karty bude příjemce více druhů dávek, z nichž některé mohou být účelové. Jakým způsobem se tedy bude rozlišovat na co a jak jsou v konkrétních transakcích čerpány prostředky, ze které dávky a jak to bude autorizováno vůči jejímu účelu? Jak také bude v této souvislosti řešeno, když například asistent příjemce příspěvku na péči bude sám pobírat sociální dávku, či bude sám osobou se zdravotním postižením?

20. Jak bude prostřednictvím sociální karty vyplácen důchod?

Podle dosavadních vyjádření ministerstva má sociální karta sloužit pro všechny členy sociálního systému, tedy největší skupinou jejich držitelů budou starobní a invalidní důchodci. Jak bude sociální karta řešena u nich?

21. Bude i důchodce sledován při nákupech sociální kartou až do úrovně jednotlivých položek?

Budou i u důchodce (ať už má, či nemá účelovou dávku kromě důchodu) sledovány jednotlivé nákupy a platby kartou? A pokud ministerstvo bude tvrdit, že nikoliv, jak to dokáže?

22. Kde uvidí držitel sociální karty veškeré o něm a o jeho nákupech shromažďované informace?

Stát si bude shromažďovat ohromné množství informací týkajících se čerpání prostředků na sociální kartě a nákupů a plateb za služby a zboží. Kde si bude moci každý člověk prověřit veškeré tyto informace a co se stane v případě jejich nepravdivosti, neoprávněného shromažďování a nebo zneužití?

23. Jak bude řešeno poskytnutí kopie průkazu zdravotně postiženého, když z jakékoliv platební karty se nesmí pořizovat obrazová, či jiná kopie?

Již dnes v řadě případů dokládá osoba se zdravotním postižením oprávněnost určitých výhod předložením fotokopie průkazu TP, ZTP, nebo ZTP/P. Jak toto bude řešeno po zavedení sociální karty, když nebude možno tuto kartu legálně ofotit, protože je zároveň platební kartou? Jak bude také v této souvislosti řešen fakt, že žádná platební karta nesmí být užita k identifikaci jako doklad?

24. Kde si bude moci kdokoliv ověřit pravost a platnost průkazu zdravotně postiženého?

Jakým způsobem se bude řešit prověření zejména platnosti průkazu osob se zdravotním postižením? Bude existovat nějaká databáze platných sociálních karet?

25. Kdo všechno na straně státu a veřejné správy bude mít přístup k informacím o pohybech na sociální kartě? Jak to bude zabezpečeno a ošetřeno procesně a právně?

Informační systém sociálních karet bude využíván mnohými způsoby. Kromě výpisů jednotlivých nákupů a položek, bude také u každého držitele jasné, jaké dávky z jakých důvodů a v jakém období čerpá, nebo jaká je třeba výše jeho důchodu. Jestliže ministerstvo v již projednané legislativě Úřadu práce očekává, že bude možné některé úkony související se sociálním systémem řešit prostřednictvím kontaktních míst veřejné správy a zároveň platí-li teze sociální karty jako prostředku pro autorizaci klienta do tohoto informačního systému, jak bude vyřešen přístup úředníků, ale například i zaměstnanců pošty či zaměstnanců bank (které budou provozovat Czech POINT) k těmto informacím? V tomto jednotném informačním systému budou obsaženy daleko citlivější informace než například v Rejstříku trestů. Již v současné koncepci Czech POINTů se objevují bezpečnostní problémy, a to ve valné většině způsobené lidským faktorem. Nedokážeme si jako odborníci představit, že třeba úřednice na Poště by měla mít možnost sledovat, co si někdo kupuje a platí to sociální kartou. Jak je vyřešena celá tato oblast z pohledu bezpečnosti, přístupu zejména nestátních zaměstnanců k informacím a kombinace zajištění práv na osobní ochranu správy klientů na informace o nich vedené?